

Dion som kommunalpolitiker

Tønnes Bekker-Nielsen

Dion af Prusa spillede flere forskellige roller i løbet af sit liv: som filosof, som taler – og som kommunalpolitiker. Det sidste emne har måske ikke samme højtidelige karakter som de to første, men hans kommunalpolitiske virke er faktisk vigtigt for en forståelse af personen Dion, og samtidig er Dions taler vigtige for en forståelse af kommunalpolitikken i Romerrigets Sortehavsprovinser, og dermed af, hvad der i sidste ende holdt dette vidtstrakte rige sammen. Når Romerriget trods kriser kunne vedblive at fungere over mange århundreder, skyldes det blandt andet at riget ikke var tynget af en stor centraladministration eller et stort antal udsendte embedsmænd. I provinserne, som for eksempel i Dions hjemprovins Bithynia et Pontus, var den romerske centralmagt repræsenteret ved nogle få udstationerede administratorer, først og fremmest statholderen, som blev bistået af sin lille, personlige stab. Den øvrige administration foregik i byerne og blev varetaget af byernes valgte ledere inden for en kommunalpolitisk magtstruktur, hvis grundtræk gik tilbage til hellenistisk tid, og som med mindre variationer kunne genfindes over hele det romerske Grækenland og Lilleasien.

Øverst i magtpyramiden stod byens ledere, borgmestrene, som i de græsktalende provinser kaldes *arkonter*; derunder en række andre embeder: *agonothet* med ansvar for de hellige idrætslege, *grammateus* med ansvaret for byens arkiv og referater, *boulographos* der fører listen over byrådsmedlemmer, *gymnasiarch* der står for byens idrætsanlæg, *agoranomos* som har opsyn med markedet. Den, der har haft et valgt embede, indtræder automatisk i byrådet, *boulē*. Rådet svarer til Roms senat, dvs. at det reelt er her, de politiske beslutninger træffes, selv om de fleste fortsat formelt besluttet i folkeforsamlingen, *ekklēsia*. (For eksempel foregik valgene af arkonter formentlig på den måde, at *boulē* godkendte kandidaterne og fremlagde sin liste for *ekklēsia*. Det må være forklaringen på, at Dions 49. tale, hvor han takker nej til tilbudet om et arkontembede, er holdt i rådet og ikke på folkeforsamlingen.)

For at blive valgt til et embede skulle man være fyldt 22 år, og i praksis var det også et krav, at man tilhørte den mest velstående del af byens borgere. De fleste kommunale embeder var nemlig *liturgier*, dvs. at den, der blev valgt, ikke

bare skulle bruge sin egen tid på sagen men også dække en del af, måske alle, de udgifter, opgavens løsning krævede. Det var en indgroet del af græsk-romersk politisk kultur at magt og ære forpligter, at ydelse kræver modydelse. Den, der vælges til et ærefuldt hverv, forventes at være generøs; og den, der søger en politisk karriere, skal i dens tidlige faser – dvs på de lavere embedsniveauer – vise sig gavmild over for sine vælgere og medborgere, hvis han vil gøre sig håb om siden hen at blive valgt til noget højere.

Alle liturgier var ikke lige tyngende. Jævnligt tilbagevendende opgaver kunne være "blandede" liturgier, dvs. at basisudgifterne blev dækket af en fond til formålet, mens liturgen kun skulle supplere. For eksempel kunne det være sådan at byens egne midler dækkede de fleste af udgifterne til de hellige idrætslege, mens agonotheten betalte præmiesummerne til vinderne. Men var der ingen offentlig fond, eller var der tale om en ekstraordinær krise, kunne det blive *meget* dyrt at påtage sig en liturgi. Og det er netop i sådan en krisesituation, at vi første gang oplever Dion på den kommunalpolitiske scene i hjembyen Prusa.

1. Kornmangel i Prusa

Vi er i begyndelsen af 70'erne, og prusanerne gennemlever en periode med stærkt stigende kornpriser. I en sådan situation er der flere forskellige løsningsmuligheder. Nogle byer har en embedsmand kaldet *sitonēs*, som forvalter en kommunal kornfond til dårlige tider, så byen er i stand til at subsidiere kornprisen, altså holde salgsprisen kunstigt nede hvis markedsprisen bliver for høj. For det andet har alle byer en agoranom, som fører tilsyn med priserne på markedet og kan pålægge sælgerne at sænke deres priser eller, hvis han selv er velhavende nok, kan købe korn udefra og sælge det videre under indkøbspris – en kostbar liturgi, som til gengæld med sikkerhed vil indbringe ham stor ære og taknemlighed hos medborgerne.

Prusas kommunekasse er kronisk tom og man har ikke i tide sørget for at etablere nogen kornfond, så den eneste mulighed er at få en velhavende borger til at gå ind som bidragsyder. Flasken peger på Dion, som har arvet en betydelig formue fra sin far. Faderen var både jordejer og pengeudlåner, men i den aktuelle situation vil Dion ikke træde til, hverken med korn eller pengegaver, end ikke med lån. Det har vakt befolkningens vrede, og nogle har endda forsøgt at brænde hans hus ned som straf for hans manglende generøsitet og samfundssind. Så vidt kom det ikke, men tilhørerne er i oprør, da Dion taler til dem i *ekklēsia*.

Dions svar til folket (Dion, *Or.* 46) er en karakteristisk og meget dionsk tale med irrelevante digressioner, ekstravagante påstande, frontale modangreb og

en vis mangel på situationsfornemmelse i valg af argumenter. Det beroliger næppe Dions tilhørere at hans formue "kun" er et par millioner sestertser, altså mere end tre gange formuekravet for en romersk senator, eller at det i Dions øjne forekommer helt rimeligt at kornprisen i Prusa er så høj, som tilfældet er for tiden. Det kan heller ikke være rigtigt, at han har udført flere liturgier end nogen anden i byen (Dion, *Or.* 46.6) – han er trods alt kun midt i tyverne. Mere substans er der i det konkrete argument, at Dions gårde hovedsagelig producerer vin og kvæg, altså har han ikke korn i overskud at dele ud af. Han truer borgerne med den mulighed, at hvis urolighederne fortsætter, vil statholderen gribe ind. Og så pludselig, i talens sidste afsnit, foreslår han at vælge agoranomer blandt de borgere, der "er velhavende og ikke tidligere har udført liturgier" (Dion, *Or.* 46.14). Det er et velkendt politisk kneb at fremsætte et uventet kompromisforslag, som modparten har svært ved at afvise. Vi ved ikke, hvilken skæbne Dions forslag fik, men der er gode chancer for at forslaget blev vedtaget og at han dermed slap af krogen – fordi han var en af dem, der allerede havde udført liturgier.

2. Eksil og hjemvenden

Efter denne tale følger en lakune på mere end tyve år, hvor Dion tilsyneladende ikke har været lokalpolitisk aktiv. Først rejste han hjemmefra for at gøre sin lykke ved kejserhoffet i Rom; siden var han i eksil med forbud mod at besøge sin hjemegn. Den lokalpolitiske karriere, og rækken af bevarede kommunalpolitiske taler, genoptages først med Dions hjemvenden til Prusa efter Domitians død, og fra de følgende otte år har vi bevaret lige så mange taler holdt i Prusas folkeforsamling eller byråd samt yderligere tre holdt i andre byer – Nikomedia, Nikaia og Apa-meia. De giver os et helt unikt indblik i oldtidens kommunalpolitik. Næsten alle andre kilder til det, der foregik på den lokalpolitiske arena, vedrører politikens *resultater*: æresbevisninger, udnævnelser, rådsbeslutninger, kejserlige direktiver, korrespondance; og oftest de karrierer, der lykkes. Gennem Dions taler får vi et glimt af den politiske *proces*; og af en karriere, der ikke lykkes. Både gennem det, Dion vælger at fortælle os, og gennem alt det, han ikke fortæller; for eksempel kan vi gennem Dions forsvarsindlæg danne os et meget klart indtryk af de angreb, han blev udsat for.

På den anden side er der også problemer ved at bruge Dion som historisk kilde. For det første er det kun én mands udlægning af forløbet, vi har; modparten kommer kun indirekte til orde. For det andet ved vi ikke, om alle talerne blev holdt som de blev skrevet – eller hvor meget, der er redigeret i teksten bagefter. (Der er

Fig. 1. Sletten ved Prusa (nutidens Bursa) set fra byens akropolis. Bag bjergene i baggrunden ligger Prusas havneby, den romerske koloni Apameia (nutidens Mudanya).

dog gode holdepunkter for at antage, at der i de tekster, vi taler om her, ikke er sket de store ændringer.) Der er usikkerhed om den kronologiske rækkefølge af enkelte taler. Endelig er der det store, åbne spørgsmål om, hvorvidt vi kan tage Dion som en typisk repræsentant for tidens østromerske kommunalpolitikere.

Dions hjemby, Prusa, har naturligvis ændret sig meget siden antikken, men i dag som dengang domineres indtrykket af byen af dens beliggenhed omkring borgklippen, akropolis, på nordskrænten af det bithyniske Olympos. Den, der i dag står på akropolen med ryggen mod bjerget, vil i udgangspunktet se det samme som Dion havde for øje, når han for 1900 år siden skuede ud over sin by (fig. 1).

Lige omkring sig havde han byens centrum med dens offentlige bygninger. Til venstre løb vejen ud mod det fine forstadskvarter ved de varme kilder. Det var Prusas svar på Skåde, Hjerting eller Hellerup; det var her, Dion selv voksede op som søn af en velhavende far, og det var her, han gjorde sine første forsøg som bygherre i det offentlige rum ved at opføre en stoa (søjlegang) og nogle taberner (boder med tilhørende beboelse) som omtales i tale 46. Neden for akropolen

strækker sig en slette gennemskåret af vandløb, som med sine marker, gartnerier og urtehaver udgjorde Prusas spisekammer. Længere ude i det fjerne, kun akkurat til at skimte gennem disen, så Dion den række af bakkekamme, der dannede grænsen mellem Prusas byterritorium og havnebyen Apameia.

I en afgørende henseende adskilte Dions udsigt sig fra den, vi ser i dag. Nutidens Prusa, eller Bursa, som den hedder, er en millionby og en af regionens største byer. Det ville have glædet Dion at vide, at det nu forholder sig sådan. På hans tid var Prusa langt nede på ranglisten. I hensyn til størrelse lå den langt efter nabobyerne Nikaia og Nikomedia, måske endog efter Kios og Apameia. Værre endnu: Prusa var heller ikke nær så gammel som sine naboer. En bys anseelse var proportional med dens ælde, ganske særlig i det intellektuelle miljø som prægede Dions samtid (jf. Jesper Majbom Madsens kapitel), hvor man med stolthed og længsel så tilbage på sine græske rødder; rødder der for Prusas vedkommende ikke gik længere tilbage end det tidlige 100-tal før Kristus. Sagen blev ikke bedre af, at Apameia var en romersk koloni, hvis indbyggere alle havde den eftertragtede romerske borgerret. Heroverfor kunne Prusa ganske vist prale af, at dens placering var udvalgt af den berømte Hannibal (som efter Karthagos nederlag i Den anden puniske krig havde søgt tilflugt hos kongen af Bithynien) men det var alligevel ikke det samme – og det var måske en grundlæggerhistorie, man gjorde bedst i at holde for sig selv, når den romerske statholder besøgte byen.

På Dions tid lod byens udseende meget tilbage at ønske. Prusa havde aldrig været noget velstående bysamfund; byen var knap grundlagt før den kom i økonomiske vanskeligheder og måtte låne penge af den kongelige tilsynsfoged. Da Plinius o. år 110 kom til Prusa som provinsens statholder, fandt han et syndigt rod i byens regnskaber, en gammel og forfalden badeanstalt og midt i byen et stort privathus, som efter ejerens død havde fået lov at forfalde, mens naboerne brød ind og stjal møblerne. Ikke noget smukt syn, men skønhed og alder er relative størrelser, og der fandtes, som Dion siden skulle opdage, prusanere, som var glade for deres gamle og forfaldne huse, selv om de hverken var arkitektoniske perler eller gik tilbage til Grækenlands klassiske storhedstid.

3. Outsider og verdensborger

Til denne by vendte Dion tilbage efter mere end tyve års udlændighed. Indbyggerne modtog ham med åbne arme og æresbevisninger. Gensynsglæden var gensidig, for i sin takketale (Dion, *Or.* 44), hvor han beskedent afviser de ærestitler han har fået tilbudt, siger Dion med et citat fra Homer, at “intet er skønnere end ens fødeland” (Dion, *Or.* 44.1) også, som han undskyldende siger, “selv om Prusa

hverken er den største af vore byer eller den, der har været beboet længst" (Dion, Or. 44.9). Han udmaler, hvorledes hans slægt gennem generationer har været knyttet til byen (Dion, Or. 44.3-4). Den fordrevne søn er vendt hjem.

Gensynsglæden holder imidlertid ikke længe. Dion har set verden; han har oplevet både Roms luksus og landflygtighedens fattigdom. Han kan ikke finde ro i den søvnige provinsbys middelmådige stilfærdighed. I stedet begynder han at rejse. Han opsøger provinsens to største byer, Nikomedia og Nikaia, og i hver af dem holder han et foredrag om fordelene ved *homonoia*, samdrægtighed, mellem de to byer, som ellers fra gammel tid har ligget i indbyrdes konkurrence om førerstillingen i provinsen og titlen som *metropolis*, provinshovedstad. Som Jesper Majbom Madsen og Tim Whitmarsh begge er inde på, er *homonoia* et centralt tema hos Dion, og i begge byer taler han om *homonoia* som en naturlig og nødvendig ting, illustreret med eksempler fra dyreriget. I Nikomedia går han også ned på det konkrete plan og beskriver de praktiske og økonomiske fordele ved at have et godt forhold til Nikaia, fx at dømte forbrydere ikke længere kan undslippe deres straf ved at flygte til nabobyen. Det genspejler måske Dions grundigere kendskab til Nikomedia, hvor han havde borgerret, men nogle af ræsonnementerne, fx at Nikaia og Nikomedia vil stå stærkere samlet over for statholderen, kunne uden vanskelighed anvendes i Nikaia, så måske er forskellen udtryk for, at Dion i denne periode bevæger sig i retning af en mere teoretisk tilgang til lokalpolitikens problemer. I øvrigt tog de to konkurrerende byer ikke imod hans råd, for hundrede år senere var rivaliseringen mindst lige så levende som på Dions tid.

I begge byer er Dions rolle tvetydig. Selv om han rådgiver om centrale spørgsmål i byens politiske liv, er han samtidig en outsider, en tilskuer snarere end en deltager. Det er en rolle der bekommer ham godt, og hjemme i Prusa vælger han ligeledes at optræde som en outsider i forhold til det politiske establishment. Man kunne ellers vente – og Dions medborgere i Prusa havde helt sikkert ventet – at han efter sin varme modtagelse ville være gået ind i en traditionel kommunalpolitisk karriere. Som nævnt var der en række embeder, en kommunalpolitiker normalt gennemløb på sin vej, og selv om der ikke fandtes nogen fast lokal *cursus honorum* som i hovedstaden Rom, så omfattede en succesrig politisk karriere næsten altid de tre store A'er: agoranom, agonothet, arkont. Dion hævder i tale 46, som blev holdt inden eksilet, at han har udført "de største liturgier", flere end nogen anden i byen (Dion, Or. 46.6). Han nævner imidlertid *ikke* at han har været agoranom, skønt det i sammenhængen ville have været til hans fordel – altså kan vi gå ud fra, at hans liturgier, Dions ordvalg til trods, var mindre betydende embeder.

Efter sin hjemkomst er der ingen tegn på, at Dion forsøger at genoptage den afbrudte karriere. Måske ønskede han ikke at blive agoranom, som normalt var

et embede for en yngre mand og i øvrigt en ret belastende liturgi; men det havde været nærliggende at søge posten som agonothet. Den politisk mindre tunge, men til gengæld prestigøse post som præst ved kejserkulten havde også været en naturlig karrierevej, Dions angiveligt nære tilknytning til kejserhuset taget i betragtning. Men så vidt vi kan læse af hans taler – hvor sådanne embeder uden tvivl ville være nævnt! – søger Dion ikke noget af dem, og da han alligevel efter nogle års forløb får tilbudt byens toppost, arkontembedet, takker han nej med den noget søgte undskyldning, at han snart skal rejse bort i længere tid (Dion, *Or.* 49.15). Outsiderrollen er altså ikke én, der bliver ham påtvunget; det er en rolle han selv vælger. Og det er en rolle, der falder godt i tråd med Dions interesse for den kyniske filosofi og hans selvidentifikation med kynismens grundlægger Diogenes i tale 9 (som Jørgen Mejer påpeger). Diogenes levede jo netop udenfor det borgerlige samfunds normer og konventioner.

Dions uvilje til at påtage sig embeder har med sikkerhed vakt kritik. Vi skal ikke glemme, at et embede i Prusa netop er en liturgi; det er altså ikke et "ben" eller en attråværdig ære, men en borgerpligt. Med den stærke betoning af faderens og bedstefaderens indsats for byen i Dions takketale ved ankomsten har mange forventet, at Dion ville genoptage slægtens arv og udføre liturgier til byens bedste. Der skal nok være faldet nogle syrlige bemærkninger om mange ord og liden handling. Og nægtes kan det ikke, at Dion til enhver tid var en mand af mange ord – rigtig mange.

Retfærdigvis skal det noteres, at Dion netop i denne periode, de første år efter hjemkomsten, gør en stor indsats for sin by som leder af en delegation til kejseren. Her var en opgave, der var som skabt til Dion – kosmopolitten, diplomaten, filosofen og taleren Dion – og som han løste vel. Han opnåede at byrådet blev udvidet med hundrede medlemmer, og at Prusa fik sin egen domstol. Alligevel vandt hans resultater ikke udelt anerkendelse. Dion må bruge flere taler på at imødegå rygter om at han ikke fik lov at holde sin tale i kejserens nærvær, at han forsømte sin opgave som leder af delegationen (Dion, *Or.* 45) og at Smyrnas delegation fik meget større indrømmelser end Prusa (Dion, *Or.* 40). I politik er rygtespredning den svages våben, og trods sine retoriske evner er Dion så godt som værgeløs over for angrebene.

4. Byggeprojekter

Modviljen mod Dion har gæret i hans fravær, og modstanderne finder nu en *casus belli*. Dion vil forskønne byen med et projekt, som indebærer at en række gamle bygninger rives ned for at give plads til en søjlegang. Finansieringen er

sikret ved at Dion og en række andre fremtrædende borgere hver især har lovet at bidrage med et vist beløb. Et sådant løfte (*hyposchesis*, på latin *pollicitatio*) er juridisk bindende efter romersk ret, men da først nedrivningen er afsluttet og byggeriet i gang, er det – fortæller Dion – svært at få bidragsyderne til at stå ved deres tilsagn. Eftersom han i samme tale udmaler sine egne økonomiske vanskeligheder, er det en nærliggende mistanke at Dion selv er blandt de bidragsydere, der har svært ved at betale. I mellemtiden vokser utilfredsheden, både med den ufærdige søjlegang og med at Dion har nedrevet en gammel smedje, som i nogle øjne havde sentimental og historisk værdi, selv om den af Dion beskrives som en faldefærdig rønne.

Skønt Dion i denne periode allerede er under pres på grund af kolonnadebyggeriet og den nedrevne smedie – eller måske netop for at aflede kritikken? – præsenterer han en ny og langt mere ambitiøs plan med udgangspunkt i sit yndlingstema, *homonoia*. Det handler om forholdet mellem Prusa og havnebyen Apameia, og dét, Dion har i tankerne er en fusion, en *synoikisme*, mellem de to byer, med Prusa som hovedby. Den samme asymmetri, som vi fandt mellem de to *homonoia*-taler i Nikomedia og Nikaia, genfinder vi her. Overfor prusanerne taler Dion om tømmer og handel og skibsfart (Dion, *Or.* 40.30-31), i Apameia begrænser han sig til en generel lovprisning af *homonoia* som begreb og af apameianernes venlighed over for naboerne.

Var denne sammenslutning et realistisk projekt? Apameia var en romersk koloni, den eneste af sin slags i hele Bithynien. Fra Plinius' brevveksling (*Ep.* 10.47) ved vi at dens ledere stod hårdt på byens privilegerede status, selv over for statholderen; det er svært at se, hvad Apameia skulle opnå ved en fusion med den lavere rangerende naboby, hvor kun et mindretal havde den eftertragtede romerske borgerret. Og ville flertallet af prusanerne have affundet sig med deres andenrangs juridiske status i den nye storkommune? I sin tale 45, som er holdt noget senere, ser Dion tilbage og erkender at projektet måske var rigelig ambitiøst, men tænker med vemod på, hvordan en synoikisme ville have givet Prusa "mure og havne og skibsværfter" (Dion, *Or.* 45.13).

Tonen i Dions tale 47, som er holdt i eller efter 102, er præget af en tilsvarende skuffelse, som formentlig ikke kun er en retorisk effekt, men udtryk for Dions sindstilstand i perioden. Han undrer sig over at hans initiativer ikke er blevet bedre modtaget, og han noterer at store grækere som Zenon, Chrysispos, Pythagoras og Homer valgte et liv i udlændighed. Man bemærker kontrasten med tale 44, hvor Dion citerer selvsamme Homer for at "intet er skønnere end ens fædreland". Dion har flere eksempler på, at filosoffer sjældent agtes i deres hjembyer: Sokrates valgte at blive i sin fødeby Athen, og se hvordan det gik ham! Aristoteles udrettede gennem sin indflydelse hos Alexander store ting for sin hjemby Stageira, men

fik ingen tak for det. Valget af sammenligninger viser at trods den pessimistiske tone fejler Dions selv værd ikke noget, og resten af talen er et veloplagt angreb på dem, der kritiserer hans igangværende byggeprojekt.

5. Splittelse i Prusa

Talens dystre grundtone genlyder ikke kun af Dions personlige desillusion, men også af en forråelse og polarisering af Prusas politiske klima i årene i 103-105. De dybereliggende årsager kender vi ikke, men udvidelsen af byrådet med hundrede ekstra medlemmer kan have været den udløsende faktor. Dion nævnte allerede i sin 45. tale risikoen for partidannelse og splittelse i byen som følge af udvidelsen. Hans bekymring gik i opfyldelse, for et par år senere fratager provinsens statholder Prusa retten til at holde folkeforsamling. Det er en hård sanktion, som må betyde at de politiske tilstande er blevet så kaotiske, at de nærmer sig *stasis*, voldelige indre stridigheder. Og det er et alvorligt slag mod prusanernes hellenske selvforståelse, for netop det demokratiske selvstyre er et adelsmærke for den græske *polis*.

Til alt held bliver forsamlingsforbudet snart ophævet af den nye statholder, Varenus Rufus. På den første folkeforsamling efter forbudets ophævelse holder Dion en tale (Dion, *Or.* 48) præget af optimisme og tro på fremtiden. Han betegner mødet som en "renselse" hvor prusanerne vasker sig fri af det, de har pådraget sig i den nu overståede ufredsperiode. Han griber lejligheden til en lang digression om sit yndlingsemne *homonoia*. Hvis prusanerne vil lægge konflikterne bag sig og bestræbe sig på *homonoia*, kan de sammen gå en strålende fremtid i møde. Ja, selv hvad den meget omtalte søjlegang angår, er tonen optimistisk: arbejdet er så godt som afsluttet og anlægget vil snart være helt færdigt.

Hvilket standpunkt havde Dion indtaget i den indre konflikt, der splittede prusanerne? Det siger han ikke direkte, men i tale 43, nogle år senere, ser Dion tilbage på krisen i 105 og frygter at "nogle" vil have ham af vejen, så han ikke en anden gang kan hjælpe folket (*dēmos*) og dem, der er uretfærdigt anklaget (Dion, *Or.* 43.7). Dion har tydeligvis forsøgt at iscenesætte sig selv som en folkevenlig politiker, og hans modstandere beskylder ham for at være en "tyran" (Dion, *Or.* 47.24-25) – det græske udtryk *tyrannos* betegner netop en person, der har gjort sig til enehersker med det jævne folks støtte. Det er altså ikke i værkstederne og værtshusene ved foden af Prusas akropolis, vi skal finde Dions skarpeste kritikere, men i de dyre villaer ude ved de varme kilder. Det samme kan vi læse mellem linjerne i en anden passage. Da han skal forklare, hvorfor hans byggeprojekt ikke skrider fremad, beskylder Dion sine "fjender" for at "forhindre andre i at give" til byggeriet (Dion, *Or.* 40.12). Da det næppe er troligt at rige donatorer ville

lade sig presse af deres fattigere klienter, skal Dions fjender findes blandt Prusas velhavende elite, Dions standsfæller og medlemmer af de samme familier, som Dion er vokset op iblandt.

Det er ikke svært at forstå modstanden mod Dion. Byens traditionelle ledere kan med nogen grund være stødt over at Dion tager æren for at forskønne byen, men alligevel ikke vil bære sin del af de byrdefulde liturgier. De rigeste og mægtigste familier har været vant til at dominere byrådet og har næppe ønsket sig en udvidelse af rådet i stil med den, Dion opnåede hos kejseren, som nødvendigvis vil give rådet en bredere social sammensætning. Hvad end de nøjagtige årsager kan være, så bliver Dions forhold til standsfællerne i en periode så dårligt, at han holder sig helt væk fra byrådets møder.

Da han igen møder op i rådet, forsøger han (i sin tale 50) at bortforklare sine tidligere synspunkter: vist har han sagt at man skulle vise "medfølelse" overfor det jævne folk (*hoi dēmotikoi*), men kun fordi deres livsvilkår var hårde, ikke fordi de var blevet behandlet urimeligt eller ulovligt. Samtidig forsikrer Dion at han ikke tilhører noget politisk parti (*hetaireia*). I øvrigt indeholder tale 50 en langstrakt lovprisning af rådet, af medlemmernes visdom og dømmekraft osv., garneret med paralleller fra Athen og Sparta. Det samme tema tages som udgangspunkt i tale 49, hvor Dion takker for at rådsmedlemmerne med akklamation har foreslået ham som kandidat til et arkontat – et vidnesbyrd om, at Dion atter er inde i den politiske varme. Han afslår tilbudet med den begrundelse, at han som filosof er bedre egnet til at rådgive end til at regere, og at han snart skal rejse fra byen.

6. Forsoning

Der kan være flere gode grunde til, at Dion i denne fase af sit politiske liv søger en udsoning med byrådseliten. Hans søn er kommet ind i rådet, og Dion ønsker ikke at faderens uvenskaber skal belaste sønnens karriere. Kolonnadebyggeriet, som i årevis har været en kilde til stridigheder, er endelig afsluttet – i hvert fald hører vi ikke mere til det. Og så har Dion fundet sig en ny og magtfuld forbundsfælle uden for byrådets rækker, nemlig statholderen Varenus Rufus. Måske ser han Varenus som den, der kan gennemføre den gamle plan om at skabe et stor-Prusa gennem sammenslutning med nabobyerne; i tale 41 noterede han, at Apameia som romersk koloni havde et særligt forhold til statholderne, og nu håber han vel med statholderens hjælp at presse Apameia til en synoikisme med Prusa. Men endnu engang går Dions politiske planer i vasken: sønnen dør få år senere, og alliancen med Varenus bliver intet aktiv, tværtimod en belastning. I

løbet af sin embedsperiode kommer Varenus på kant med nogle af provinsens ledende borgere, som mener at de bliver uretmæssigt forfulgt af statholderen. Ved periodens udløb bliver han stævnet i en såkaldt repetundesag. Begge parter går i gang med at samle bevismateriale og indkalde vidner, men inden sagen kommer for retten, trækkes anklagerne tilbage. Hjemme i Prusa bliver Dion angrebet for "at have forledt en ondsindet statholder til at plage folket og fordrive så mange som muligt, og drive nogle til selvmord" og for fortsat at samarbejde med eks-statholderen (Dion, *Or.* 43.12). Det er tydeligt, at Dion eller hans anklagere – hvis ikke begge – bruger overdrivelse (*hyperbolē*) som retorisk middel. Alligevel er der formentlig en faktisk kerne i anklagerne: det er troligt at Dion har stået statholderen nær og at statholderen med rette eller urette har dømt fremtrædende borgere til eksil – en straf, som vi ved fra Plinius' breve (*Ep.* 10.56) at også andre bithynske statholdere har anvendt. Det er ligeledes tænkeligt, at Dion har udnyttet sine kontakter i Apameia, Nikaia og Nikomedia til at samle vidner, der kunne støtte Varenus' forsvar.

Vi har ikke yderligere prusanske taler bevaret fra Dions hånd, men han er fortsat aktiv som lokalpolitiker og projektmager. Han iværksætter endnu et byggeprojekt, en monumental bygning med et lille bibliotek og en have omgivet af søjlegange. Vi kender til dette byggeri gennem Plinius (*Ep.* 10.81-82), som præsenteres for en dobbelt anklage mod Dion: for det første at denne ikke vil aflægge et detaljeret regnskab for byggeriet, selv om det er byen der skal betale; for det andet, at han har opstillet en statue af Trajan i den del af komplekset, hvor Dions søn og hustru ligger begravet. Den sidste del af anklagen er potentielt dødbringende, for ud fra romerske forestillinger om graves urenhed kunne en sådan handling udlægges som en krænkelse af kejserens værdighed, altså højforræderi (*maiestas*) – en brøde, som under den tidligere kejser, Domitian, blev straffet med døden. Så galt går det ikke i dette tilfælde; Dion bliver pålagt at fremlægge dokumentation for sit byggeregnskab, men den anden anklage følges ikke op.

I de tidligere konflikter, som vi kun kender fra hans egne taler, satte Dion aldrig navn på sine fjender, men betegnede dem kun som "en vis person" eller "en vis borger i byen". For tilhørerne var det formentlig klart, hvem der blev hentydet til, men ikke for os. Denne gang har modstanderen et navn og et ansigt: Flavius Archippus.

Ligesom Dion var Archippus filosof og sofist. Under det flaviske dynasti havde han haft større held end sin kollega, og med kejserens hjælp opnået ikke alene romersk borgerret men også en gave på 100.000 sestertser, tilstrækkeligt til at han kunne købe en gård i nærheden af Prusa. Vi kan ikke vide, om Archippus' handlinger bunder i gammelt fjendskab eller et konkurrenceforhold til filosofkollegaen Dion, heller ikke om han handler på egen hånd eller som en stråmand for

andre. Der har klart været en politisk modsætning i de to filosofers opfattelse af Domitians regeringstid – den ene opnåede et legat fra kejseren, den anden blev sendt i eksil – men der kan også være mere personlige modsætninger, vi ikke kender noget til.

7. Tilbageblik

Dion nærmede sig nu slutningen af sit politiske liv. Han var på dette tidspunkt mellem 60 og 70 år, og i en af sine sidste taler betegner han sig selv som *presbys*, "gammel". Tale nr. 7, også kendt som den eubøiske tale eller fortællingen om jægeren, er ingen kommunalpolitisk tale, men den indeholder hvad man med nogen ret kan betragte som Dions lokalpolitiske testamente. Fortællingen i den eubøiske tale tages nogle gange som en øjenvidneberetning om begivenheder, Dion selv har oplevet under sit eksil, og man har ligefrem ment at kunne identificere byen – der ikke nævnes ved navn – som havnebyen Karystos på Euboia. Fortællingen om jægeren er imidlertid først og fremmest et moralsk og politisk lærestykke, og der er ingen grund til at tro at det bysamfund, Dion skildrer, har mere hold i virkeligheden end faiakernes samfund hos Homer eller borystheniternes samfund i Dions 36. tale.

Rammefortællingen er den, at jeg-fortælleren, dvs. Dion selv, lider skibbrud på Euboias kyst og får husly hos en jæger og hans familie, som lever et sundt og enkelt liv i en slags naturtilstand, hvor de ernærer sig af markens og skovens frugter og ikke har brug for penge. Jægerens bror har aldrig været i byen, men jægeren selv har besøgt den to gange. Han beretter for Dion, hvordan han blev slæbt for folkeforsamlingen – skrækslagen over lydstyrken og vreden i diskussionerne – og dér af en lokalpolitiker anklaget for at nasse på samfundet, fordi han og hans familie lever på byens fællesjord og ikke betaler nogen skat. De lever kort sagt "fritaget for skatter og liturgier" (*ateleis kai aleitourgētoi*) "som om de var byens velgørere" (*hōsper euergetai tēs poleōs*, Dion, Or. 7.28). Der følger en længere udveksling mellem denne taler, hvis argumenter bliver mere og mere skingre, og en anden, som maner til mådehold og påpeger at der er jord nok til alle, og at vil man straffe nogen, skulle man hellere starte med dem, der har pløjet øvelsespladsen i byens gymnasium og tilsået den med korn, eller lader deres får græsse på agora og omkring rådsbygningerne. Derfor er det, tilføjer han, at fremmede der kommer til byen enten ynkes over os eller griner ad os.

Diskussionen bølger frem og tilbage, da pludselig en tredje taler kommer på banen. Han har selv engang været skibbrudnen på kysten og genkender jægeren som den, der tog sig af ham, gav ham mad og endog gav ham sin datters *chiton*

til at tage over sig. Tableau! Jægeren er i virkeligheden selv en velgører, og forsamlingen vedtager straks at bespise ham på rådhuset, at lade ham beholde retten til sin gård og i tilgift give ham tusind drakmer.

Fortællingen om jægeren er et moralfilosofisk lærestykke, hvis overordnede plot er inspireret af den kyniske filosofi, men mange af statisterne er hentet fra Dions egen kommunalpolitiske arena. Vi genfinder flere temaer fra de prusanske taler, for eksempel at byens monumenter forfalder på grund af elitens egoistiske egeninteresse og at man må skamme sig over byen når fremmede besøger den. Det er nærliggende at se taler nr. to, den moderate taler, som ad fornuftens vej forsøger at forlige byens og jægerens interesser, som en slags alter ego for Dion. Går vi ind på den tanke, at taler nummer to repræsenterer Dion, så kan taler nr. ét, den grove politiker der beskylder den stakkels jæger for alt muligt, kombinere træk af alle dem, der gennem årene i Prusa har gjort livet surt for Dion med deres anklager og manglende forståelse. At talens anden halvdel går over i en diskussion af begreber som ære, pligt og prostitution vidner også om, at vi ikke har at gøre med et stykke romanfiktion eller erindringslitteratur, men med et indlæg i antikkens evige debat om statens, det vil sige bystatens hensigtsmæssige indretning. Det passer godt til vores generelle billede af Dion som et tidligt produkt af den anden sofist, at han trods sin pessimisme og skuffelse aldrig stiller spørgsmålstejn ved den nedarvede, klassisk græske politiske struktur med folkeforsamling og embedsmænd. Går det ikke altid rigtigt til på byens politiske arena er det ikke reglerne, det er galt med, men fordi spillerne ikke lever op til dem.

Appendix: Dion af Prusas kommunalpolitiske taler

Rækkefølgen bygger, med enkelte undtagelser (markeret med *), på kronologien hos C.P. Jones, *The Roman World of Dio Chrysostom* (Cambridge, Mass. 1978), 133-140.

Nr., sted	Hovedtemaer	Kronologiske holdepunkter
46 Prusa	Kornmangel i Prusa, forsøg på at brænde Dions hus ned.	Faderen er for nylig død, Dion har et spædbarn.
44* Prusa	Dions hjemkomst. Æresbevisninger. Oplæsning af et brev fra kejseren.	For nylig hjemvendt, står for at skulle drage til Rom med gesandtskab. Brevet må være fra Nerva (96-98), talen formentlig holdt i sommeren 97. Afrejse udsendt pga sygdom.
38 Nikomedia	<i>Homonoia</i> med Nikaia. <i>Homonoia</i> som en naturlig ting; dens praktiske fordele.	
39 Nikaia	<i>Homonoia</i> med Nikomedia. En naturlig ting.	Tematisk sammenhæng med nr. 38. Dion er syg.
42 Prusa?	Kun indledningen til talen er bevaret.	
51 Prusa	Angriber den tidligere taler for uoprigtighed.	
40 Prusa	Forsvar for byggeprojektet. Svar på kritik af Dions indsats i gesandtskabet til kejseren. <i>Homonoia</i> med Apameia.	Efter gesandtskabets afslutning. Trajan er kejser. Dion "har holdt mange taler på dette sted". Byggeprojektet er påbegyndt.
41 Apameia	<i>Homonoia</i> med Prusa.	Tematisk sammenhæng med nr. 40, men efterfølgende.
45 Prusa	Kritik af modstandere. Forsvar for byggeprojektet. Valg af nye byrødder.	Nerva er død, resultaterne af Dions gesandtskab er implementeret, <i>homonoia</i> -projektet med Apameia omtales i datid. Byggeprojektet er i gang.

47 Prusa	En filosof er ikke agtet i sin hjemby. Detaljeret forsvar for byggeprojektet. Imødegåelse af anklage for helligbrøde og for at optræde som en tyrant.	Problemer med at betale regningerne for byggeprojektet.
48 Prusa	Genåbning af folkeforsamlingen efter forbudet. Finansiering af byggeprojektet. Vigtigheden af <i>homonioia</i> . Valg af agoranomer.	Tak til Varenus (statholder 105-106). Byggeprojektet er "snart" færdigt.
50 Prusa, rådet	Lovprisning af rådet. Dion søger ikke at få en plads i formandskabet. Forsvar mod beskyldning for populisme.	Dion søn er medlem af rådet (død inden 110).
49* Prusa, rådet	Afvisning af et arkontembede. Filosofer skal rådgive, ikke regere.	Afvisningen ligger i forlængelse af tale 47 og 50.
43 Prusa	Dion forsvarer folket (<i>ho dēmos</i>), derfor møder han modstand. Dion anklages for gudløshed og samarbejde med en "ond statholder".	Repetundesagen mod Varenus er under forberedelse, men ikke i gang: 106-107. Dion har "hævet byen" = byggeprojektet afsluttet.
7* sted ukendt	Allegori over forholdet og forskellen mellem det enkle landlige liv uden penge og politik, og livet i byen.	Dion er <i>presbys</i> (gammel). Kritisk billede af lokalpolitik genspejler Dions egne erfaringer.